

Generieve L. Asenjo
Baybay, Bisekleta, si Josh

Baybay, Bisikleta, Si Josh

Genevieve L. Asenjo

MAY MGA LANGAW nga nagalibot sa habal nga bunga sang langka. Sa ining puno sang langka sa kilid sang kudal sa atubangan sang balay nanday Auntie Era ginsandig ni Josh ang iya bisikleta, si Kulafu. Nakita ini ni Dondon sining aga samtang nagabulad sia sang ginlabhan nga pares sang sapatos sa ila kudal. Karong sirum, ara gihapon ang mga langaw, ang habal nga bunga sang langka, ang bisikleta ni Josh, kag nagmala na ang sapatos ni Dondon, apang nagbag-o na ang tanan.

Nabatyagan ini ni Dondon sa paglain sang iya pagginhawa. Angay lang nga may tinuga sa sulod sang iya pus-on nga nagakapa-kapa magguwa kag magdalagan – nga daw gusto makabuhi, palagyo sa kabuhi. Amo nga nag-uli sia halin sa plaza, sa ginahiwat nga championship sang basketball sang mga bugoy. *Barangay Day* nila. Karon sa gab-i, may Search sang *Diwata sang Tag-ilinit*. Lider sia sang ila purok. Kinahanglan magpahuway sia para mag-ayo ang iya pamatyag.

Sa oras nga ini, ari sia sa tunga sang kalsada. Lapit na lang sia sa hilera sang mga puno sang bogambilya sa kudal sang ila balay, tambi ang kudal nanday Auntie Era, ang puno sang langka nga may habal nga bunga nga ginalibutan sang mga langaw. Atubang nia subong ang iya Uncle Nonoy. Ginapangita sini sa iya ang bisikleta ni Josh.

Sia, si Dondon, sikat bilang maalam nga bata, indi malagyo.

"Ginsandig na man 'tu sang ina sa puno sang langka dira kanday Auntie Era," sabat nia.

Ara pa gid man ang bisikleta ni Josh, si Kulafu.

Lampas sa balay nanday Auntie Era kag mga puno sang sirigwelas kag isa ka liko

sa kawayanan, ang balay nanday Uncle Nonoy. Dululhugon. Sa pensar ni Dondon, amo siguro nga gintamad na mag-uli kaina si Josh nga ginpasulod na gid lang si Kulafu kanday Auntie Era kag ginsandig sa idalum sang langka.

"Nahagadan," amo ini ang hambal nila didto sa plaza. Amo man ini ang nabatian ni Dondon sang paglubas nia sa tiyangge sa tunga sang baryo. Kag bag-o lang, sang magpondo man sia sa atubangan sang kapilya diin diri gapungko sa hagdan si Nay Magda, nanay ni Boboy, migo ni Josh. Nagakuom sang rosarito si Nay Magda. Dayon sini magdalagan kuno kaina diri sa kapilya pagkatapos maistorya ni Kapitan Mado. Dayon man sunod sang mga nanay sang mga kaingod nga balay, guyod ang ila magagmay nga bata, hasta karon ara pa gihapon gaunong.

Hay sa gihapon, wala sang bag-o nga text. Amo man sa gihapon. Kag karon, atubang ni Dondon ang iya Uncle Nonoy. Kag indi sia malagyo. Naistorya na ni Kapitan Mado ang iya tiyo, ginkadtuan didto sa ila balay, didto sa talamnan diin nagapamunyag sang tanom nga kamatis. Amo nga ginapangita na sini karon ang bisikleta ni Josh. Mahimo para dugang manipon sang mga balita halin sa tiyangge, hasta sa plaza, pakadto didto sa banwa.

Ginkadtuan nila sa puno sang langka si Kulafu. Ginpaguwa ini sa kalsada sang tiyo. Gin-tsek sini ang kadena kag goma antes magsakay. Ginlubsan sia sang tiyo, sanday Nay Magda sa hagdan sang kapilya nga nagasikmuru kag naga-wawaw na karon sang "Ay abaw, Boboy!" kag sa panulukan ni Dondon, nagalampas sa tumpok sang mga kasimaryo sa atubangan sang tiyangge kag sa plaza. Ginlubsan lang sila tanan sang iya tiyo nga ginlagas ini sang mga kasimaryo nga nagasinggit, "Patawhay, p're, patawhay!" Si Nay Magda iya sa hagdan sang kapilya, ginapaypayan na antes pa makatalikod si

Dondon diretso pauli sa ila balay, sa nagasug-alaw nga kaambong sang bogambilya nga nagapamukad sa ila kudal, kag ang paglantaw nia sa puno sang langka nanday Auntie Era nga wala na sang nagasandig nga bisikleta ni Josh, si Kulafu, isa ka pagbatyag sa naukab nia nga dughan nga karon labi ginasuhutan sang hangin amo nga ginatay-ug sang kalamig ang iya bilog nga lawas.

Nakapisik sia sa kudug sang mapensar nga sa masunod nga mga adlaw, malakut ining langka sa baboy kag kadyos sa punsyon. Indi makaguwa sa iya baba ang “Si Josh man abi mong” ukon “Si Boboy gid kag Tibong!”

Aga pa kaina, pagguwa nia sa balay, ara na ang motor ni Boboy sa atubangan sang balay nanday Auntie Era. Angkas ni Boboy ang iya sidekick nga si Tibong "Pitlaun". Ginahagad nila si Botchoy. Pero indi ini magsunod bangod natokahan karon nga adlaw ni Auntie Era nga magbantay sang mga ginaling. Wala na sila sang bugas. Kon gusto ni Boboy makatan-aw karon sa gab-i sang Search sang *Diwata sang Tag-ilinit*, kinahanglan makapagaling na sila sang bugas.

Tubo-tubo sa pang-edaron sanday Dondon, Josh, Botchoy, Boboy, kag si Tibong. Apang wala nagpadayon sa hayskul si Boboy bisan pa nga kilala ang ila pamilya sa ila lugar nga maysarang tungod sa duha ka utod nga sa abrod. Tamad ini mag-eskwela. Negosyo amo iya ang hilig. Nagapanagod ini sang baboy para ibaligya, indi gani, para ihawun kag ilibod ang karne. May sidecar ang iya motor nga wala sang atup. Diri nila ginasakay ni Tibong Pitlaun ang baboy ukon ang karne nga ginalibod. Pati basiyon sang mga botelya kag plastic sang mineral water sila man ang nagapamakal sa ila baryo, hasta sa banwa.

Magbarkada sanday Boboy, Botchoy, Tibong kag Josh. Si Josh ang pirme kaluluoy sa ila. Ginaluslusan nila ini sang puroy umpisa sang madakpan nila nga wala gali sang brief. Bisan kon kaisa, hasta subong nga 2nd year hayskul na sila. Talambayan nila ang balay nanday Auntie Era bangod sa stereo nga basta ara si Boboy, sia gid ‘ya ang maestro sa pagpatukar. “Palagbong ta kanday DJ Boboy,” siling nila. Daw ano lang nga may disco pirme. Pirme lang man gatilaok sa pagpangara ang naga-menopause nga si Auntie Era.

Pang-porma ni Dondon karon sa gab-i ang nabulad nga sapatos. Subong nga adlaw, makabuka sang luto nga langka ang init. Tagpanyaga pa lang kaina, nagmala na ang pares sang sapatos ni Dondon.

Sang pagguwa ni Josh kaina sang aga nga nagabisikleta, nabatian ni Dondon ang panghagad diri ni Boboy: “Pabaybay ta.”

Wala nagsabat si Josh. Nagpondo lang ini. Kanami sang iya yuhum; nagadula ang mga mata. Amo nga crush sia ni Mimi, ang masiling nga bestfriend ni Dondon. “Kulakig,” hikay ni Dondon kay Josh. Kadton lang man sia ni Mimi, ukon itikun kag kon abuton, magbalos sa pagsunlog sa iya kay Tibong. Gabukal gid ang dugo ni Dondon kon ginahimo ini ni Mimi sa iya. Naluoy lang man sia iya kay Tibong hay luwas nga pitlaun, ilo ini, amo nga sa ila ni Boboy gaistar, kag te, ano pa abi, kundi suluguon ni Boboy. Gintudluan ini ni Dondon sadtong elementarya pa lang sila sa pagsulat sang iya ngalan, amo nga kanami gid sang sunlog sa iya ni Mimi. “Man-an ko gid mong,” hambal ni Mimi. “Nga ano?” Pakuno-kuno ni Dondon. “Basta,” sabat lang sang dalaga. Sa tuod lang, amo ini ang naluyagan ni Dondon sa ugali ni Mimi. Kahibalo manilag; indi na kinahanglan sang pasiktu kag paathag. Ukon damo nga drama. Indi sila iya ma-drama. Basta nahilbaluan

nila pareho nga karon sa gab-i sa Search sang *Diwata sang Tag-ilinit*, sia nga babaye ang ma-rampa pero hay sia, si Dondon nga utok sang kahiwatan, ang matuod nga beauty queen.

Nagpalapit si Dondon sa ila sa kalsada. “Hoy,” siling nia kay Josh, “eskort ka bala karon sa gab-i.”

Wala man magsabat si Josh. Sa gihapon, ang iya pagyuhum.

“Si Dondon man. Wala pa alas singko ari na kami,” siling iya ni Boboy. “Ma-hapi-hapi lang man kami sa baybay, a. Ano abi kay may himbis timo iya.”

Nagkadlaw sanday Tibong kag Botchoy. Pati man si Josh. Yaguta man.

“Palayo, basi maigo ka sang ikog ko,” balos ni Dondon.

“Basi luyag mo magpahimas, siling ka lang,” hirit pa ni Boboy, kag ginpindot ang bilog nga de-goma nga nagahuni sang pot-pot-pot sa kalaptan sang iya motor. Kanami gid liwat sang ila kadlaw, daw mahulog ang bunga sang langka. Pati man si Josh. Sa ining bahin, nahibalan ni Dondon nga dapat na sia maghalin. Sang makabalik sa ila kudal, ginsinggitan nia si Josh nga “eskort ka bala karon, ha. Bahala ‘kaw, mangakig sa imo si Mimi!”

Amo ini ang ulihi nga tunog nga nabatian ni Dondon: burhot sang motor, ragaak sang halakhak nanday Boboy, Tibong, kag Josh, kag ang pagkalupsak sang gagmay nga mga bato sa dalan.

Karon pasulod sa ila balay, mabatian halin sa stereo ni Botchoy ang He-he-he-he ni *Toyang Ermitanya* sa DYFM. Alas kuwatro na sa hapon. Alas onse kaina sang mag-abot sa ila baryo ang balita parte kananday Boboy kag Josh kag hasta karon, mismo sa oras nga ini, naga-nganga gihapon ang damo nga mga baba, bisan nakabagrut

na ang mga ngipon, nakagat ang mga bibig, naka-wawaw kag nasulod na balik sa bulsa sang bestida ni Nay Magda ang iya rosarito.

Kag si Auntie Deding iya, nanay ni Josh, pakaisa sang iloy ni Dondon, ara sa ila lamesa nagainom sang tsaa. Lagundi, paborito sang iloy ni Dondon bangod ginapatihan sini nga pangpakalma gani gilayon man sia ginhatagan sang tasa. Ang iya amay iya nagasulod sang mga t-shirt sa gamay nga knapsack sini. Ginadawu sang iya iloy ang tatlo ka gasampaw nga tupperware nga may sulod nga kan-on. Siling sang iya amay didto na sila sa baybay madelihensya sang utan.

“Imna,” siling sang iya iloy. Gilayon gin-atubang nia ang tasa sa lamesa sa tupad sang iya tiya. Gin-inom ini ni Dondon sang dalayon, nga kon tani pa lang malipong sia sa aplud sini kag humut kag pagkabugtaw nia karon sa tungang-gab-i, *Diwata sang Tag-ilinit* si Mimi kag ara si Josh nga iya konsorte.

ISA SA MGA PAMANGKOT: "Kamusta iya si Tibong?"

Suno kay Kapitan Mado, amo ini ang natabo, suno man sa testimonya mismo ni Tibong: gahampang sila sa binit-baybay hasta maglangoy sila nga duha ni Boboy kag Josh. Nabaw lang man. Hasta sa nabaw man lang sila pirme. Apang gulpi lang kuno may naghampas nga daku nga balud kag gindala sila palawud. Nakita nia ang pagpamaypay nanday Boboy kag Josh. Abi nia nagadugsinganay lang ang duha, nagasinadya sa balud, nagapahambog sa iya. Hasta maglayo sila nga maglayo, nagagamay, ginakaon sang mga bura sang balud sa iya panulok, kag kinulbaan sia. Nagdalagan pa siya pa-baybay sa tuyo nga sagupon ang mga abyan. Apang nakita nia nga nagakalumos na sila, nagapungha-pungha sa hampak sang mga balud. Nahangpan nia ang nagakatabo

kag indi man sia sagad gid maglangoy, kag malumos man sia, amo nga nagdalagan sia pabalik sa binit sang baybay, nagahilibiun. Sa bahin nga ini sang istorya ni Kapitan Mado, ginapan-awan ni Dondon ang kulakig man nga lawas ni Tibong, ang iya nawong nga nagatalalansu sang sip-on sa pagpungha-pungha agod makasinggit sang Tabang! Tabang! Tabang!

Luwas nga pitlaun si Tibong, wala sang pamalay sa bahin nga ini sang baybay nga ila ginkadtuan. May beach resort sa pihak, pagliko sa taytay, kag ang mga tawo diri ang una nga nagtumpok sang mahibaluan nila ang natabo. Apang wala man sila sang nahimo bangod nadula na sa dagat ang duha ka pamatan-on kundi ang magpahibalo sa barangay kag sa munisipyo.

Pito ka kilometro ang kalayuon sang ila barangay sa baybay.

Ginbayaan ni Kapitan Mado kag pila ka mga Kagawad ang championship sang basketball kaina kag magpaburhot sang motor pakadto sa baybay. Karon nga nahibaluan na sang bilog nga barangay, nagsialabot man didto ang search and rescue operation sang probinsya, kag madayon gihapon karon sa gab-i ang *Search sang Diwata sang Tag ilinit* bisan wala na sang Josh nga ma-eskort kay Mimi.

May katublag si Dondon sa iya indi paghibi.

Kalmado sia iya karon nga nagalantaw sa iya amay nga nagahanda sa pagkadto sa baybay sa pagbulig ronda. Kaupod sini ang iban pa nila nga mga paryente nga lalaki. Mas maayo na kuno nga ari lang iya sanday Uncle Nonoy kag Auntie Deding nia kag maghulat lang sang balita. Wala man sila kuno sang mahimo didto kag basi mag-maoy lang. Damo na man kuno didto, ilabi na ang mga paryente man nanday Boboy sa banwa nga maayo gani, may mga sarang-sarang man, amo nga nakontak gilayon ang probinsya.

Bisan gani kuno ang Bombo, ang GMA7 kag ABS-CBN nakapuwesto na man karon didto sa baybay.

Pamangkot liwat: “Si Tibong iya?”

Basi kuno mag-apa na si Tibong. Tapos nia kuno sini istorya sang natabo, daw indi na gid makahambal. Nagakaurungan. Nagakululurug. Nagatulo ang mga luha apang nagatusngaw lang ang tingog. Ginpakamaayo kuno sang doktor nga nakakadto nga lipungon ini sang bulong, kag didto ginpatulog sa ospital sang banwa. Hasta karon didto nagapahuway-huway kag ginbisita man sang mga Kagawad.

“Makita ko lang na, sumbagon ko gid,” siling ni Uncle Nonoy sang madala man sang mga lalaki sang barangay sa ila balay. Ginatuhoy sini si Tibong. Buhi sia iya kuno mong. Kag ngaa kuno sagi nila iya kahagad si Josh sa ila mga orag ilabi na nga may okasyon man diri sa ila barangay? Si Josh nga isa ka mabuot nga bata.

“Buhi pa ang aton bata,” si Auntie Deding sa iya pulungkoan. “Indi ko mabaton nga patay na sia. Bal-an ko nga salbaron sia sang Reyna sang mga Pugita nga nagaistar sa gibungan sang dagat nga ina. Nadamgo ko ini.”

Wala nagsabat sanday Dondon kag ang iya iloy. Nahangpan nila nga kinahanglan ni Auntie Deding may mapatihan sa mga oras nga ini. Indi katingalahan ang padayon nga pagpati sa ila barangay nga sa nabukid nga bahin sang ila probinsya sa mga aswang, sigbin, morokpok, kag mga engkanto sang lupa, dagat, kag kahawaan. Nakahalin na ang iya amay kag mga kaupod nga lalaki sang ila barangay. Angay nga sa isa lang sila ka giyera makadto nga ang misyon amo ang pagpangita sa lawas nanday Boboy kag Josh. Nagalabay sa pensar ni Dondon ang pagrampa karon sa gabi ni Mimi. Sa iya kuwarto naka-hanger ang evening gown sini kag ang organsa nga barong ni Josh.

Kinahanglan makapamensar sia sang halambalon, isa ka paathag, isa ka sugidanon...parehas abi sang: nahagadan sang Reyna sang mga Pugita si Josh sa iya palasyo sini sa idalom sang dagat, ukon nabihag, agod liwat madumdoman sang mga tawo ang labi nga pag-amlig sa palibot?

Karon, gintughungan liwat sang iya iloy ang tasa sang tsaa ni Auntie Deding. Karon, nagainom na man sang amo nga tsaa pati ang iya Uncle Nonoy.

"Tingala ko man kagab-i wala pahuway ang pagpa-myusik," hambal sang tiya. "Amo ina hilig nia kon sa balay. Pero kagab-i, may pagka-pinasahi sa iya hulag. Bisan anhon ko ka sugo, daw wala lang kabati sa akon, daw wala nahadlok. Wala gid magpati nga kuhaon sa bomba ang nasudlan ko nga kuntener sang tubig kon wala ko ginhambal nga mapa-banwa kami sa Sabado agod magpasirkum. Dugay na nia ini ginahingyo sa akon hay amo bala ina, sagi lang pirme ka unlog nanday Boboy nga wala gihapon nasirkum."

"Maayo gani nga nakay-o ang bisikleta nga ina," ang tiyo nia.

Pinanubli ni Josh ang bisikleta halin kay Inday Alma, magulang ni Dondon. Teller si Inday sa isa ka bangko sa syudad. Nagbakal ini sang bisikleta para sa paglagaw-lagaw kon nagauli diri sa ila barangay. Gusto man ni Dondon magbisikleta, kahibalo man sia, apang nangin masaku ang paghulam-hulam ni Josh sini. Hasta naguba nia. Maayo lang kay waay nangakig si Inday, ilabi na kay bal-an nia gid nga wala man sang inugbayad sanday Josh. Te, siling ni Inday, imo gilang kon makay-o mo. Sin-o pa abi ang nagbulig kay Josh sa pagtuhil sang bisikleta kundi sanday Boboy kag Tibong. Nakay-o gid man nila. Kanami sang yuhum ni Josh. Gina-andaman nia gid ining bisikleta; ginatarapuhan gid pirme. Ginpangalanan pa nia gani. *Kulafu*.

NATAPOS LANG GID ang Q&A porsyon sa ila Search sang *Diwata sang Tag-ilinit* sang ginapapondo ni Kapitan Mado ang sound system. “Maglinong kita sang makadali,” hambal sini. Nabaton na nila ang ulihi nga balita halin sa baybay: nakita na ang bangkay nanday Boboy kag Josh.

Masiling nga nakaginhawa ang bilog nga barangay. *Maayo gid hay nakita. Maayo gid nga pareho sila nakita. Maayo gid hay wala nadugayan. Maayo gid nga malubong.*

Minutos man ang pagpondo sang tanan, ang pagpatunga sang kalinong. Nakapangyaput si Dondon sa evening gown ni Mimi sa backstage, nga nagapirisnguun, kag ginapadumdom sa iya ni Dondon ang iya sini nga false eyelashes kag make-up. Tapuson natun ini, siling nia kay Mimi, ugaling kag magbelasyon para kananday Josh kag Boboy.

Naghalad sang pangamuyo ang barangay sa pagpanguna sang ila Lay Minister. Pagkatapos, nagtukar liwat ang sound system kag nagpadayon ang Search. Indi man gid magsugot ang mga tawo nga untaton ilabi na kay awarding na. Siling nila, masubo na gani bangod sa natabo, ipaiway pa ang lin-ay-lin-ay nga amo lang man ini ang ila kalipayan, ilabi na karon nga daw kahaladlok na mag-outing didto sa baybay. May iban nga nagguluwa sa plaza sunod kay Kapitan para magdawat sang dugang nga istorya. May iban man nga nagpalauli na sa ila balay kag didto na lang mamati sang resulta. Apang damo man ang nagpabilin gid. Nagpalangluya man kag nanghayhay, wala pa man sila makahibi, kasubong ni Dondon nga nagapadaug kay Mimi. Lima ka libo ang premyo.

Sa pamensarun ni Dondon, tani si Boboy lang ang napatay; naluwas iya si Josh parehas kay Tibong. Kag natublag sia sa pamensarun nga ini, sia nga maayo nga bata

parehas man ni Josh, suno sa pagkilala sang tanan sa ila barangay, apang kon ngaa indi sia makahibi, wala gihapon sang mga luha nga makadungan sa pagngoyngoy ni Mimi.

SANG AGA NA nadawat ni Dondon ang damo pa nga istorya. Halin sa iya amay nga karon ari na nakapauli para magpahuway matapos magtindog bilang representante sang pamilya sa pagdala sang bangkay ni Josh sa punerarya sa banwa.

Pagpati sang iya amay, wala nagbuy-anay sanday Boboy kag Josh. Wala mong kuno naglayuanay ang ila lawas. Pareho sila nakita sa gibungan nga ginatubuan sang mga bakhaw sa pihak nga parte sang dagat, lapit sa karsada, lapit sa taytay. Didto sa ukab sang dalagku nga mga bato. Maayo kuno kay nakita lagi kag wala naayawan ang mga search and rescue team.

Kag nakahambal sang amo sini ang iya amay: “Maayo lang agì ka iya.”

Nakaduyu si Dondon. Wala nia napensar, nga maayo gali hay agì sia iya, kag nahibal-an ini sang iya amay! Kag nabaton? Ginabaton? Kag karon, ginapakamaayo pa bangod napaiway sia sa maaga nga kamatayon? Bangod indi siya kasubong nanday Boboy? Kag indi pareho kay Josh, dugay na sia iya nasirkum?

Gusto nia magluto na ang langka sa pihak-balay kag mahulog nga daw angay lang nga sa lagpok sini sa lupa ang iya pagginhawa sa nabatian sa iya amay.

Didto na karon ang iya iloy sa balay sang iya tiyo kag tiya. “Sige, ihibi lang,” hambal na sang mga tawo, “budlay na nga pati kamo masunod sa inyo bata.”

Si Uncle Nonoy, sagi gihapon ang pamasul kananday Boboy kag Tibong. Pati sa iya kaugalingon. Hay ngaa abi nga aga pa nagbisikleta na pa-baryo si Josh. Kon tani nasugo nia nga magsag-ub ukon mag-upod sa iya sa talamnan, wala nagtabuanay ang

banas nanday Josh kag Boboy. Hasta mamitlang na man ang pagdangop sa swerte. “Kon amo ini ang swerte ni Josh mong.”

Kag mariit gid man kuno ang amo nga lugar. Indi ini ang una nga higayon nga may nalumos diri. Kag pirme mga pamatan-un ang biktima nga daw ginauhaw man sang dugo ang dagat.

Nakakadto man diri si Dondon, sa ining baybay, upod sanday Mimi kag Josh kag iban pa nila nga mga tubo-tubo. Lapad ang daray-ahan amo nga nami gid man hampangan. Dalagku ang mga bato. Nami ang mga korte. Nagapamulot sila sang mga buskay kag ginadala nila pauli. Amo ini ang gutom nila nga mga taga-bukid sa daray-ahan, sa baras, sa pait sang balud.

Damo nagapondo sa ining baybay para magpa-picture. Gutom man sila sa sari-sari nga duag sang kasisidmon. Ginakawilihan ang nagatigbaylo nga adlaw sa iya paghingalup. Wala ginahadlukan. Luwas lamang ang tinaga nga “kantilado” amo nga wala sang beach resort diri.

Apang diri nila gusto magkadto bangod diutay ang mga tawo. Ila ang bilog nga baybay kag panganod. Labaw sa tanan, wala sang entrance fee.

Ginapanan-awan ni Dondon kag gina-aningal ang pagsunluganay nanday Boboy, Josh, kag Tibong. Pagpati nia, nagdala sila sang ilimnom kag sigarilyo. Ano pa ang ginhimo nila? Nagpa-mysik sa cellphone ni Boboy. Nagtan-aw halin diri sang mga litrato sang mga babayi. *Naghapi-hapi lang man sila.* Bal-an nia nga bisan ginatamay sia pirmi ni Boboy, mauli gid man daad sila antes ang *Search*. Palangga nila si Mimi.

Nagkadto si Dondon kananday Auntie Deding. Naabutan nia nga nagapangita ini sang ipasuksok nga bayo kay Josh. Hambal ni Dondon, ang pang-escort ni Josh nga

didto naka-hanger sa kuwarto nia sa ila balay. Dapat gwapo gid si Josh hasta sa katapusan.

Ginpangita ni Dondon sa iya Uncle Nonoy si Kulafu. Sabat sini, didto nabilin nia sa idalom sang kalachuchi sa kudal sa kilid sang plaza. Ginkadtuan gilayon ini ni Dondon kag matuod, didto pa. Wala ini nadula bangod pinasulod man sang mga kasimaryo sa kudal. Gintarapuhan nia si Kulafu kag ginsakyan. Nag-pedal sia sa kalsada kag ginapanan-awan nia ang pagsug-alaw kay Josh. Kanami sang yuhum sini. “Nagdaug si Mimi,” bugno nia sa pakaisa.

MABATYAGAN NI DONDON ang pagdukot sang init sa iya panit. Kahapon lang nagburhot ang motor ni Boboy sa ining karsada, sakay ang kadlaw nanday Tibong kag Josh. Ara gihapon ang habal nga langka, ang nagalibot diri nga mga langaw, apang iya na bug-at ang ginadala sang bisikleta. Ano kalapad sang kalsada, ginalumos sia sa hangin, sa iya pangpungha-pungha, nga indi na nia makita pa liwat, bisan hasta san-o, sanday Boboy kag Josh.

Ginpangita nia si Botchoy. Naabutan nia ini nga masaku sa pagwaswas-balbal sa mga langaw nga nagalibot sa habal nga langka, nagatarangsu ang sip-on sa paghilibun. Ginalantaw ini ni Auntie Era halin sa bintana kag ginapabay-an lang; wala sang reklamo bisan sa tunog-tunog nga tukar sang stereo nga nagadungan sa pagwaswas-balbal sang iya solterito.

Gintan-aw lang man ini ni Dondon halin sa bisikleta sa kalsada. Nahangpan nia ang ginahimo ni Botchoy kag sa matuod lang, may kahisa sia nga nabatyagan. Maayo pa si Botchoy, may kaakig nga ginapautwas sa pagwaswas-balbal sa mga langaw nga

nagalibot sa bunga sang langka. Maayo pa si Botchoy, sa amo sini nga paagi ang pagpautwas. May pagbasol man bala ini sa kaugalingon bangod wala sia didto iya sa baybay agod tani nabuligan si Tibong sa pagsalbar kanday Boboy kag Josh? Sa amo nga tion, nasiling ni Dondon sa kaugalingon nga isa ka matuod nga abyan si Botchoy nanday Boboy, Tibong kag Josh.

Kag sia iya?

Nabatyagan nia ang liwat nga pagpalangluya sang iya lawas, ang pagsakit sang iya pus-on. Nanaog sia sa bisikleta kag gindala ini pasulod sa kudal sa ila balay kag ginsandig. Nabatian nia sa istoryahanay sang iya mga ginikanan nga alas dos karon sa hapon i-uli dungan sanday Boboy kag Josh. Maalaw-alaw sia.

Alaw-alawun nia pabalik diri sa uma ang lawas ni Josh nga ang kalag ginpanag-iyahan sang dagat. Wala diri sa mala nga talamnanan ang tagipusuon ni Josh, wala sa pagsaka sa mga puno sang siregwelas kag lumboy. Nalumay si Josh sang mga bura sang balud, sang asul nga tubig, sang barko nga gintudo sini sa lawud sa mga tag-ilinit sang ila pagpa-baybay, sa kurit nga ginakitaan sang langit kag dagat. Angay nga ang mga kamot nanday Boboy kag Tibong nangin mas kumportable sa makina, sa goma, sa kadena, sa mga sapat, sa kalansing sang kwarta, kaysa sa papel kag libro kag sa mga bagay nga ginakasakuan nia sa ekswelahan kag diri sa ila barangay.

Amo ini karon ang paghangop ni Dondon, ang rason kon ngaa nagtawas si Josh, kag kinahanglan nia man patihan, para sa iya kaugalingon. Indi matuod nga talaw si Josh, nga nahadlok sunlugon nanday Boboy, Botchoy, kag Tibong. Kag kon gahibi man subong si Botchoy, ini bangod buhi sia iya. Kag samtang ang bilog nga baryo nagakanugon sa lamharon nga edad nanday Boboy kag Josh, nagakonswelo man sa "swerte" kag

magapadayon sa tanan nga ginakasakuan. Sa sunod nga tuig, sa tag-ilinit, sa liwan nga Barangay Day, madumduman sanday Josh kag Boboy kag magahalad sang pangamuyo ang tanan. Sa amo man nga tion, sa pag-abot sang kon sin-o man halin sa syudad kag abrod kag manghagad maligo sa baybay, liwan dakpon nila nga mga pamatan-on ang kahigayunan. May kahadlok man, mangin isa lamang ka paandam.

Nagsulod sia sa kwarto. Naka-hanger ang organsa nga barong ni Josh sa bintana. Ginahabyog-habyog ini sang hangin nga ang dukut liwat nabatyagan nia sa panit. Dugay nia ini gintan-aw, ginapanan-awan ang lawas ni Josh nga naputos diri, ginahanduraw ang bayhon, agod bisan san-o indi nia malipatan. Nahapulas nia pa ini; ang pareho nga kalum-uk kag baraghal sang organsa nga barong, antes manglapyo sia, daw sa naukab ang iya dughan, kag nagtululo ang iya mga luha – daw ulan sa tag-ilinit – subong nga daw sa katapusan, naluto na gid man ang langka, nahulog sa lupa, kag nagsaylo na sa iba nga lugar ang mga langaw.

Katapusan

Nabalhag sa titulo nga “*Luto na ang Langka*” sa *Hiligaynon Magazine* (June 14, 2017).